

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 282 (30).**

1925. a.

**II Riigikogu koosolek 26. novembril
1925. a. kell 10 hom.**

Kokku on tulnud 84 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: sõjaminister **J. Soots**, välisminister **A. Birk**, kohtuminister **R. Gabrel**, teedeminister **K. Virma**, riigikassa juhataja **P. Öpik**.

Päevakord:

1. Eesti ja Rootsi vahelise lepituskonventsiooni kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Mõnesuguste süütegude asjus karistuste ja kohtupidamise korra muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a.) § 8. maksvuse kaotamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Kaalu ja mõõdu seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Nuhtlusseaduse §§ 1175, 1176, 1177, 1395¹, 1395² ja 1399 muutmise seadus — III lugemisel.

5. Ehitusseaduse § 177. täiendus — III lugemisel.

6. Tallinna sõjaväehaigemaja maa-ala piiri ja haigemaja piirides oleva avaliku tee korraldamise seadus — III lugemisel.

7. Hoolekandekohtute asutamise seaduse § 11. muutmise seadus — III lugemisel.

8. Konsulaarseadustiku muutmise seadus — II lugemisel.

9. Üldise arvepidamise seaduse (S. K. VIII k. 2. j. 1914. väljaanne) § 373. märkus 1. muutmise seadus — II lugemisel.

10. Piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

11. Majanduskoolide seadus — II lugemisel.

12. Vabatahtliku tuletõrje ühingute tuletõrje komandode liikmete pensioni- ja toetusraha seadus — II lugemisel.

13. Posti-telegraafi seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

14. Tööstusliikude koolide seadus — II lugemisel.

15. Notariaalseaduse VI jaotuse (S. K. XVI k. I j. 1924. a. väljaanne) muutmise seadus — II lugemisel.

16. Ainete hindade ja veokulude üle andmete kogumise seadus — II lugemisel.

17. Randvere-Piirita tee õiendamiseks maa võõrandamise seadus — II lugemisel.

18. Hangeldamise (spekulatsiooni) ja liigkasuvõtmise vastu antud määruse § 19. muutmise seadus — II lugemisel.

19. Tööliste haiguse korral kindlustamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

20. Endise Eestimaa avaliku hoolekandenasutuse varanduste Tallinna linnale andmise seadus — II lugemisel.

21. Üldise arveseaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

22. Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus varanduste aresti alla panemise, hoiuleandmise ja müügi asjus — II lugemisel.

23. Välismaalastele kinnisvarade omandamise ja kasutamise keelu osalise kaotamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

24. Eesti riigikontrolli ajutise seaduse täiendamise seadus — riigikontrolli seaduse komisjoni ettepanek.

25. Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus kohtuotsuste täitmise asjus — üldkomisjoni ettepanek.

26. Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal valla vaestelastekohtute asutamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

27. Sõjaministeeriumile laske- ja laagripiltsi asutamiseks Petseri maakonnas tarvilikkude maa-alade sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

28. Seisuste kaotamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

29. Riigitööliste ühekordse toetuse seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäri kohal sekretär **J. Holberg**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

1. Päevakorra Juhataja A. Jürman: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakorra kohta on juhataja poolt ettepanek, võtta päevakorda I-seks punktiks uus päevakorra-punkt — Vabariigi Valitsuse esitis.

J. Vain (stp): Panen ette tänase koosoleku päevakorda võtta kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korralduseasutus — I lugemisel. Kuigi siin on sarnased seaduseelnõud, mis rohkem läbirääkimisi üles on kutsunud ja üles kutsuda võivad, ei saa ometi järeldada, et meie valitsuse kriisi ajal ainult neid seaduseelnõusid arutame, mis rohkem tehnilist iseloomu kannavad. Ma pean tähelepanu siinjuures selle peale juhtima, et ka valitsuse ametisolemise ajal ei olnud meil kombeks, et valitsuse ettepaneku vastu ei oleks võinud koalitsiooni rühmad rääkida ja arutada. Kui see nii oli, siis ei ole võimatu, et Riigikogu, puht Riigikogu enamuse seisukohalt, selle seaduse juures edasi töötaks ja seda otsustaks. Teen ettepaneku, see seadus asetada pärast 7-dat päevakorra-punkti. (Vahelhüüe paremalt poolt: Teeme ühe arupärimise-koosoleku.) Täna koosoleku päevakorras ei ole ühtki arupärimist.

J. Voiman (stp): Teen ettepaneku, viimane päevakorra-punkt, nimelt riigitöölise ühekordse toetuse seadus, võtta enne konsulaarseaduse muutmise seadust päevakorda, motiividel, et pärast III lugemisel olevate päevakorra-punktide tuleksid võtta I lugemisel olevad päevakorra-punktid.

M. Laarman (põl): Mina vaidleksin rkl. Vain'i ettepaneku vastu, tänasesse päevakorda võtta nõndanimetatud popsiseadus. Minu teada, ehk ma küll vanematekogu liige ei ole, on vanematekogus niisugune seisukoht vastu võetud, et tänasesse päevakorda ainult tehnilise sisuga küsimused tulevad. (J. Vain, stp: Vanematekogu ei käinudki koos, enne kui see päevakord vastu võeti.) Juba sellelt seisukohalt ei ole meil mingit alust täna muuta seda põhimõtet, mis vanematekogus on vastu võetud. Peale selle on päevakord igale kätte saadetud ja ei ole kellelgi aimu, et tahetakse kiskuda seda seaduseelnõu täna päevakorda. Siis peaks vaheaeg määratama, et meie saaksime materjaali kodust ligi võtta, sest ei ole ju võimalik kõiki materjaali igakord kaasas kanda. Mina vaidlen kõige kindlamalt selle ettepaneku vastu ja leian, et see vanematekogu otsusega kooskõlas ei ole.

O. Gustavson (stp): Vanematekogu poolt vastuvõetud otsus käis teatavasti neljapäeva õhtuse koosoleku kohta, võtta päevakorda ainult tehnilise iseloomuga seaduseelnõusid, millest eeldada võib, et nad pikemaid läbirääkimisi ja vaidlusi ei tekita. Käesoleval puhul on küsimine veidi teine. Täna on meil arupärimise-koosolek ära jäetud, ja käesolev

koosolek täidab õieti arupärimise-koosoleku aset. Sarnastel koosolekutel on meil aga ennegi olnud päevakorras pärast arupärimisi mitte ainult tehnilise tähtsusega seaduseelnõusid, vaid ka teisi.

J. Vain (stp): Ma juhiksin tähelepanu selle peale, et käesolevas päevakorras on seaduseelnõusid, mida tehnilise iseloomuga seaduseelnõudeks lugeda ei saa. Juhiksin tähelepanu päevakorra 28-da punkti peale, kus on seisuste kaotamise seaduse muutmise seadus. Kas on seisuste kaotamise seaduse muutmise seadus mõni tehniline asi, millel sisulist iseloomu ei ole. Samuti päevakorra 23-mas punkt — välismaalastele kinnisvarade omandamise ja kasutamise keelu osalise kaotamise seadus. Välismaalaste kinnisvarade omandamise küsimus on üks suurematest küsimustest, millele senni suurt tähtsust on antud, eestkätt meie endiste mõisaomanikkude kohta, järelikult on see mitte ainult siseriikliku ja sisepoliitilise tähtsusega seadus, vaid koguni sarnane, mis väljaspoole riigi piire ulatab. Siis ei ole see mitte põhjuseks, miks kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade seadust päevakorda mitte võtta, kuna teised sinna jäävad.

M. Laarman (põl): Kui vast juhtumisi on tänase koosoleku päevakorda sattunud niisugusesisulised seadused, mida tehniliseks nimetada ei saa, siis loomulikult peaksid need tänasest päevakorrast välja jääma. Sellepärast teeksin ma sellekohase ettepaneku, välja jätta päevakorrast punktid 23 ja 28. Teiseks tahaksin ma tähendada, et kui härra Gustavson arvab, et popside seadus arupärimise-koosoleku aset peab täitma ja et siin võib läbi viia, mis arupärimiste kohal mitte võimalik pole, siis oleks pidanud sellest ette teatama.

Juhataja **A. Jürman**: Rkl. Tamm, kas tahate rkl. Vain'i ettepaneku poolt või vastu rääkida?

K. Tamm (põl): Vastu.

Juhataja **A. Jürman**: Kaks korda on rkl. Vain'i ettepaneku vastu sõna võetud. Kodukorra põhjal ettepaneku vastu sõna anda ei või.

K. Tamm (põl): Ma teeksin ettepaneku päevakorra kohta.

K. Tamm (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Mina leian, et siin päevakorras on üks punkt, mis on väga suure tähtsusega,

nimelt p. 19. Siin on väga kaugeleulatavaid muudatus-ettepanekuid tehtud. Kuna meil kõigil teada fakt, et meil praegu tegemist on lahkuva valitsusega, ning missugune seisukoht selle projekti kohta on loodaval valitsusel, see on meil ju praegu teadmata. Põhimõttelikkude küsimustega, minu arvates, lahkuva valitsus vist enam ei taha tegemist teha, ja neil põhjustel teen mina ettepaneku, see päevakorrapunkt välja jätta. (J. Vain, stp: Mis vahe seal siis on, kui Madis Jaakson tuleb ja Jüri Jaakson läheb?)

Juhataja **A. Jürman**: Päevakorra kohta on järgmised ettepanekud tehtud. Kõige esimesena on tehtud ettepanek Riigikogu juhatuselt poolt, võtta esimeseks päevakorrapunktiks Vabariigi Valitsuse esitis; teiseks on rkl. Vain'i poolt ettepanek, võtta kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus päevakorda ja asetada ta punkt 7. järele. Siis tuleb rkl. Laarman'i ettepanek, jätta välja päevakorrapunktid 23 ja 28, siis tuleks rkl. K. Tamm'e ettepanek, jätta välja päevakorrapunkt 19, ning lõpuks rkl. Voiman'i ettepanek, võtta peale nende päevakorrapunktide, mis III lugemisel, need päevakorrapunktid, mis I lugemisel. Esmalt ma hääletan üksikult kõik ettepanekud ning rkl. Voiman'i ettepanek tuleb kõige viimasena hääletamisele. Kõigepealt panen ma hääletamisele juhatuselt ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Järgmisena hääletan ma rkl. Vain'i ettepaneku, võtta punkt 8. järele kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus. (Hääletatakse.) Poolt on 22 häält, vastu 26, seega on ettepanek tagasi lükatud. Järgmisena tuleb rkl. Laarman'i ettepanek, välja jätta päevakorrapunktid 23 ja 28. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 18 häält, vastu 27 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Järgmisena panen hääletamisele rkl. K. Tamm'e ettepaneku, välja jätta päevakorrapunkt 19. (Hääletatakse.) Poolt on 23 häält, vastu 30 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Järgmine oleks rkl. Voiman'i ettepanek, võtta päevakorrapunkt 8. järele kõik I lugemisel olevad seaduseelnõud, mis tahapoolle on paigutatud. (Hääletatakse.) Poolt on antud 18 häält, vastu 28 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Päevakord on kindlaks määratud.

Enne päevakorrale asumist on sõna sekretäril teadaande korras.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud Sekretäär **J. Holberg**: Komisjonidesse on antud järgmised seadus-

seaduseelnõude kohta. eelnõud: 1) teedeministri-riiumile eelkrediidi avamise seadus — rahaasjanduse komisjoni; 2) rahvasteliidu põhikirja 16. artikli muutmise protokollil kinnitamise seadus — väliskomisjoni.

3. L. Johanson'i Juhataja **A. Jürsõnavõtmine** **man**: Isiklikus asjas on **isiklikus asjas.** sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Täna nases „Vaba Maas“ on trükitud, nagu oleksin mina sel puhul, kui kõne oli Joala mõisast, ühenduses härra Strandman'iga, vahele hüüdnud: „Rahvaerakonna materjaalid“. Seda vahelhüüet ei ole mina tarvitanud, küll aga kuulub see vahelhüüe „Vaba Maa“ peatoimetajale, härra Anderkopp'ile. Kui ka stenogrammis peaks see viga olema, siis palun seda parandada. (A. Anderkopp, töer: On trükiviga küll.) Peale selle on kirjutatud, nagu oleksin mina tarvitanud ajakirjanduse kohta vahelhüüet: „Mülgas“. Sisuliselt ei vaidle ma selle vastu, kuid ka see vahelhüüe ei kuulu minule, mida samuti paluksin stenogrammis parandada.

4. Öhtupoolse Riigikogu koosoleku aja ja päevakorra kindlaksmääramine. Juhataja **A. Jürman**: Korra kohta on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Teen ettepaneku, täna kell 5 pidada Riigikogu koosolek ja päevakorda võtta kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus — I lugemisel. See seadus on kiire iseloomuga ja tuleb enne läbi vaadata, kui eelarve Riigikogusse jõuab. Arvatavasti jõuab eelarve Riigikogusse mõne nädala pärast, ja sellepärast tuleks selle seaduse läbivaatamist kiirendada.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 26, vastu 27 häält. (Hüüded: Sedelitega.) Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepanek on saanud poolt 39, vastu 30, erapooletuid 1, seega on ettepanek vastu võetud.

5. Vabariigi Sekretäär J. Holberg: Vabariigi Valitsuse poolt on saadetud Riigikogule otsustamiseks järgmine esitis: „Riigikogu otsustab 24. nov. 1925. a. Riigikogu koosolekul esimesel lugemisel vastuvõetud riigi 1925. a. lisaelarve nr. 2 arvel eelkrediidi

avamise seaduseelnõu võtta teisele lugemisele ilma Riigikogu kodukorra § 45. ettenähtud kolmepäevalist vaheaega pidamata esimese ja teise lugemise vahel“.

Juhataja **A. Jürman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on Vabariigi Valitsuse esitis vastu võetud.

6. Eesti ja Rootsi vahelise lepituskonventsiooni kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Eesti ja Rootsi vahelise lepituskonventsiooni kinnitamise seadus“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul ilma muudatusteta.

7. Mõnesuguste süütegude asjus karistuste ja kohtupidamise korra muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a.) § 8. maksvuse kaotamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu parandus.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Mõnesuguste süütegude asjus karistuste ja kohtupidamise korra muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a.) § 8. maksvuse kaotamise seadus“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmise muudatusega:

1. Seaduse pealkirjas: tühistamise, p. o. maksvuse kaotamise.

8. Kaalu ja mõõdu seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1—17.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Kaalude ja mõõdu seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 1, esimese lõike viimane rida: sõna „Pariisis“ eest ja järelt kustutada komma.

2. § 7, teine rida: selle, p. o. käesoleva.

3. Sealsamas: tema, p. o. selle.

4. § 9, algus: järele valvamine, p. o. seadusnõuetele vastavuse järele valvamine.

5. § 10, lit. b): peale, p. o. pärast.

6. § 11 vastu võtta: Välja vedada lubatakse ka tembeldamata kaalusid, vihte ja mõõte.

7. § 12, teine rida: otsekohe, p. o. otse teel.

8. Sealsamas, teine lõige, lõpp, vastu võtta:....kannab saatekulud omanik.

9. § 13 algus vastu võtta: Kaalusid, vihte ja mõõte proovitakse ja tembeldatakse peale proovikoja jne.

10. § 14, teine lõige, neljas rida: välja teeb, p. o. on.

11. Sealsamas, kolmas lõige: Selles, p. o. käesolevas.

12. Sealsamas, viimane rida: kindlaksmääratud, p. o. määratud.

13. § 16, teine rida: sisse pääseda, p. o. pääseda.

14. § 18: mitte õigete, p. o. ebaõigete.

15. § 20, teine rida: tühistatakse, p. o. kaotavad maksvuse.

16. Sealsamas, § 403 vastu võtta: Juhtumisel, kui esitatud kaalud, vihid ja mõõdud nende vigade tõttu toojale tagasi antakse tembeldamatult, ei anta tagasi nende pealt võetud tembeldamise maksu.

17. § 21, lõpp: tühistatakse, p. o. kaotavad maksvuse.

9. Nuhtlusseaduse §§ 1175, 1176, 1177, 1395¹, 1395² ja 1399 muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Nuhtlusseaduse §§ 1175, 1176, 1177, 1395¹, 1395² ja 1399 muutmise seadus.

I.

Nuhtlusseaduse §§ 1176, 1177 ja 1399 tühistatakse ning §§ 1175, 1395¹ ja 1395² (seadus 27. juunist 1916. a. Vene seadluste ja valitsuse määruste kogu artikkel 1671, IX ja X osa) muudetakse järgmiselt:

§ 1175. Töösturit või kauplejat, kes süüdlane on selles, et ta sisemaalistel äritehingutel: vahetamisel, ostmisel, müümisel, töö arvestamisel töötasu kindlaksmääramiseks, materjalide vastuvõtmisel ja väljaandmisel tarvitab või hoidis tarvitamise jaoks kauplemise või tööstusäri-ajamise juures seesuguseid kaalusid, vihtsid või mõõtusid, mis a) õiged ei olnud; b)

kauplemises üldse või käesolevas kauplemis-
harus eriti tarvitamiseks keelatud olid; c) ilma
seatud templita olid, —

karistatakse arestiga mitte üle kolme kuu
või rahatrahviga mitte üle kolmekümnetuhande
marga.

Selles paragrahvis tähendatud süüteo kor-
dumise eest karistatakse süüdlast vangimajaga
neljast kunni kaheksa kuuni.

§ 1395¹. Süüdlast selles, et ta:

1) templi järele tegi kaalude, vihtide või
mõõtude tembeldamiseks;

2) järelehtud templi kaalule, vihile või
mõõdule peale pani;

3) proovikoja poolt pealepandud templi
muutis, — karistatakse vangimajaga mitte üle
kuue kuu.

§ 1395². Töösturit või kauplejat, kes süüd-
lane on selles, et ta:

1) müüs või hoidis tarvitamise jaoks või
tarvitas kauplemise või tööstusäri-ajamise juu-
res seesugust kaalu, vihti või mõõtu, millele
järelehtud tempel teadvalt peale pandud või
proovikoja poolt pealepandud tempel muu-
detud;

2) tarvitas seesugust kaalu, vihti või mõõtu,
mis proovimisele ja tembeldamisele ei olnud
ette pandud, kuid millel teisalt võetud tempel
peal oli, —

karistatakse vangimajaga kahe kunni nelja
kuuni.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma ühes kaalu
ja mõõdu seaduse maksmapanemisega.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääle-
tamisele. (Hääletatakse.) Nähtava ena-
musega on seaduseelnõu lõpuhääle-
tamisel vastu võetud.

10. Ehitussea- Omavalitsuse kom-
duse § 177 misjoni aruandja **M.**
täiendus — III **Juhkam** kannab ette
lugemisel. ja eraldi hääletamisel
võetakse vastu näh-
tava enamusega seaduseelnõu peal-
kiri ja tekst.

Ehitusseaduse § 177 täiendus.

Ehitusseaduse § 177 (S. K. XII k.) täien-
datakse järgmise märkusega:

Märkus 3. Eelmises (2) märkuses ette-
nähtud kord ehituste püstitamiseks ja maa-
alade võtmiseks tänavate või avalikkude plat-
side ning parkide alla on maksev ka alevite
kohta.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääle-
tamisele. (Hääletatakse.) Nähtava ena-
musega on seaduseelnõu lõpuhääle-
tamisel vastu võetud.

11. Tallinna Üldkommisjoni aru-
sõjaväe haige- andja **A. Voiman** kan-
maja maa-ala nab ette ja eraldi
piiri ja haige- hääletamisel võetakse
maja piirides vastu nähtava enamu-
oleva avaliku sega seaduseelnõu
tee korralda- pealkiri, § 1 ja § 2.
mise seadus— Tallinna sõjaväe haigemaja
III lugemisel. maa-ala piiri ja haige-
maja piirides oleva ava-
liku tee korraldamise seadus.

liku tee korraldamise seadus.

§ 1. Tallinna sõjaväe haigemaja all oleva
maa-ala piiride ja neis piirides oleva avaliku
tee korraldamise otstarbel lubatakse haigemaja
maa-alast, mis asub III alevi hüpoteegi ring-
konnas kinnistus nr. nr. 787 ja 788 all, võoran-
dada Tallinna linnale kakstuhat kuussada
üheksakümmend seitse ja neli kümnendikku
(2697,4) ruutsülda riigimaad, sõjaministeeri-
umi ja linna kokkuleppel, linna poolt vastu-
antava maa-ala eest.

§ 2. Maa-alade kinnistamise puhul uute
omanikkude nimele vabastatakse viimased kõi-
kidest avalikkudest riiklikkudest maksudest
ja kinnistuslõivudest.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääle-
tamisele. (Hääletatakse.) Nähtava ena-
musega on seaduseelnõu lõpuhääle-
tamisel vastu võetud.

12. Hoolekan- Üldkommisjoni aru-
dekohtute asu- andja **M. Martinson**
tamise seaduse kannab ette ja eraldi
§ 11. muutmise hääletamisel võetakse
seadus — III vastu nähtava ena-
lugemisel. musega seaduseelnõu
pealkiri ja tekst.

Hoolekandekohtute asutamise seaduse
§ 11-da muutmise seadus.

Hoolekandekohtute asutamise ja vaeste-
lastekohtute muutmise seaduse („Riigi Tea-
taja“ nr. 55/56 — 1920. a. s. nr. 140) § 11
muudetakse järgmiselt:

„§ 11. Hoolekandekohtute asjaajamisel
ei võeta tempelmaksu ega kantsleilõivu.

Revisjoni kaebusele tuleb 500 marka revis-
joni maksu juurde lisada.“

Märkus maksvuseta.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääle-
tamisele. (Hääletatakse.) Nähtava ena-
musega on seaduseelnõu lõpuhääle-
tamisel vastu võetud.

13. Konsulaar-seadustiku muutmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Luur** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3, ning konsulaarseadustiku § 109. lisa pealkiri ja §§ 1—35.

Konsulaarseadustiku muutmise seadus.

§ 1. Konsulaarseadustiku (S. K. XI k. II osa 1903. a. väljaanne) § 109. juurde kuuluva lisa asemele pannakse maksma käesolevale seadusele juurdelisatud konsulaarmaksu tariif.

§ 2. Konsulaartalitused, mis välisriikide riiklikkude asutuste hvides ette võetud, on ainult siis konsulaarmaksust vabad, kui vastavad riigid sama hõlbustuse Eesti vabariigi riiklikkudele asutustele võimaldavad. Välisministril on õigus käesoleva paragrahvi alusel Eesti vabariigi nimel välisriikide valitsustega vastavaid kokkuleppeid sõlmida nootede vahetamise teel, mis ilma Riigikogu kinnitamiseta jõusse võivad astuda.

§ 3. Käesolev seadus astub jõusse kaks kuud pärast tema avaldamist.

Konsulaarseadustiku § 109. lisa.

Konsulaarmaksude tariif.

§ 1. Passide väljaandmise või pikendamise eest.:

- a) välispasside eest kestvusega kuni 6 kuud k. fr. 2.00
- b) välispasside eest kestvusega üle 6 kuu kuni ühe aastani k. fr. 4.00

Märkus 1. Peale selles paragrahvis ettenähtud maksu peab konsul sisse nõudma passimaksu passiseaduses ettenähtud alusel ja suuruses.

Märkus 2. Passide väljaandmist Eesti merimeestele toimetatakse maksuta.

§ 2. Passi viseerimise eest:

- a) Eesti kodanikkudele maksuta.
- b) väljamaalastele:
 - aa) ühekordse sissesõidu viisa eest k. fr. 10.00
 - bb) mitmekordse sissesõidu viisa eest kestvusega kuni ühe aastani k. fr. 25.00
 - cc) ühekordse läbisõidu viisa eest k. fr. 1.00

Märkus. Välisministril on õigus kokkuleppel siseministriga: a) ette kirjutada passi viseerimise eest kõrgemate maksude võtmist nende riikide kodanikkudelt, kes Eesti kodanikkudelt samade talituste eest suuremaid makse võtavad, kui selles paragrahvis ette nähtud; b) sõlmida Eesti vabariigi nimel kokkuleppeid välisriikide valitsustega passi viseerimise eest võetavate maksude alandamise või ärakaotamise asjus.

§ 3. Sündimise-, abiellumise-, haiguse-, surma-, elusolemise- või isikutunnistuse eest k. fr. 4.00

Märkus. Tunnistused pensionisaamiseks on konsulaarmaksust vabad.

§ 4. Protokollide tegemise eest, millega mõnesugust sündmust või asjaolu tõestatakse, samuti ka testamentide hoivlevõtmise ja avamise protokollide eest . . . k. fr. 12.00

§ 5. Ärakirja, väljavõtte või öien-duse väljaandmise eest konsulaadis peetavatest asjadest ja dokumentidest — kusjuures täieks leheküljeks arvatakse 36 rida, samuti ka poolik lehekülg — igalt leheküljelt k. fr. 4.00

§ 6. Kinnitamine konsuli allkirjaga ja konsulaadi pitsoriga ühes sissekandmisega konsulaadi raamatusse:

- a) iga lepingu või ühekülgse kohustuse eest, mis varandusliku toimingu või raha peale hinnatava asja või tegevuse kohta käib ja mille kohta konsulaarmaksude tariifis erilisi makse ette nähtud ei ole, võetakse dokumendis nimetatud toimingu väärtusest 1%

Märkus. Teenistuslepingud on selles paragrahvis ettenähtud maksust vabad, kui kogu palk ei ulata 800 k. fr. aastas.

- b) Ostu-müügi lepingute eest kauba üle, mis edasimüümiseks, ümbertöötamiseks või otsekoheseks tarvitamiseks tööstuses määratud, hoivuleand-

mise- ning kindlustuslepingute eest (hüpoteegid välja arvatud, mis selle paragrahvi p. a. alla kuuluvad) võetakse dokumendis nimetatud toimingu väärtusest 0,2%

c) isiklikkude võlakohustuste, niihästi nende väljaandmise kui ka pikenduse juures, ja vekslite ning viimaste protesteerimise eest kohustuse summast 0,2%

Märkus 1. Selle paragrahvi järgi võetava konsulaarmaksu alammäär on k. fr. 4.00

Märkus 2. Kui toimingu väärtust kindlaks teha ei saa, võetakse konsulaarmaksu k. fr. 6.00

§ 7. Allkirjade algupärasuse õigekstunnustamise eest eelmises paragrahvis nimetatud aktidel, mis tehtud kohalikkude väljamaa-asutuste võimude või notaariuste juures ühes tõendusega, et need aktid tõeliselt selle maa seaduste järgi kokku seatud, võetakse k. fr. 4.00

Märkus 1. Volituste õigekstunnustamine pensionisaamiseks toimetatakse maksuta.

Märkus 2. Raha vastuvõtmise volitustelt, kui summa suurus üle 800 k. fr. ei ulata, võetakse maksu summa suuruselt kuid mitte vähem kui k. fr. 0.50

§ 8. Ära kirjade õigekstunnustamise eest, kusjuures täieks leheküljeks arvatakse 36 rida, samuti ka poolik lehekülg, võetakse igalt leheküljelt k. fr. 2.00

Märkus. Dokumentidelt, mis kokku seatud Eesti keeles, alandatakse selles paragrahvis ettenähtud maksu 50% võrra.

§ 9. Tõlgete õigekstunnustamise eest, peale tõlkimistasu — 36 rida, samuti poolik lehekülg arvatakse täieks leheküljeks — võetakse igalt leheküljelt k. fr. 4.00

Märkus. Selle õigekstunnustamise eest, et tõlge tehtud ja kinnitatud isiku poolt, kel selleks konsulaadi asukoha riigi

seaduste või kommete järgi õigus, võetakse konsulaarmaksu käesoleva tariifi § 7. ettenähtud suuruses.

§ 10. Mitmesuguste dokumentide aktiraamatusse sissekandmise eest sellekohase soovi põhjal igalt raamaturealt k. fr. 0.10

§ 11. Testamendiraamatusse testamentide ja igasuguste täienduste (codicille), kui ka testamendi tühistamise aktide testamendiraamatusse sissekandmise eest k. fr. 20.00
peale selle igalt raamaturealt k. fr. 0.10

§ 12. Testamendi hoidmise eest kinnipitseritud pakis ühekordselt k. fr. 50.00

§ 12. Varanduse üleskirjutamise eest ühes pitseerimisega või pitserite äravõtmisega ja sellekohase protokolliga tegemisega:

a) kui üleskirjutus konsuli või tema asemiku poolt tehakse, hindamise summast 1%

b) kui üleskirjutus kohalikkude võimude poolt sünnib, konsuli või tema asemiku juuresolekul, ühekordselt k. fr. 10.00

Märkus. Konsulaartalitused Eesti merimeeste päranduse kaitseks toimetatakse maksuta.

§ 14. Varanduse järelvaatamise eest esitatud nimekirja põhjal võetakse hindamise summast 0,25%

§ 15. Pitseerimise või pitserite äravõtmise eest, ühes sellekohase protokolliga tegemisega, ilma varanduse üleskirjutamiseta k. fr. 10.00

§ 16. Dokumentide hoidmise eest, välja arvatud testamendid, kuus k. fr. 2.00

Märkus. Hoiuleantud paki eest võetakse vahetasu kuue kuu eest ette.

§ 17. Raha, väärtpaberite ja väärtasjade

a) alalhoidmise eest kuus 1/12%
kuid mitte alla k. fr. 2.00

b) sissenõudmise eest konsulaadi kaudu ühes väljaandmisega raha nõudjale või tema kor-

- raldusel mõnele teisele isikule
objekti väärtusest 2%
kuid mitte alla k. fr. 4.00
- c) vastuvõtmise, väljaandmise või
edasisaatmise eest objekti
väärtusest 1%
kuid mitte alla k. fr. 2.00

§ 18. Peale eelmises paragrahvis nimetatud varanduste hoidmise eest kuus hindamise summast, kusjuures poolik kuu loetakse täieks kuuks 1/6%

Peale selle on varanduse hoiuleandja isik kohustatud maksma ruumiüüri, vahtide ja teised varanduse hoidmise ja ülespidamise kulud.

§ 19. Varanduse või kaupade müümisel avalikul väljapakku-misel konsuli korraldusel või osavõtmisel, peale väljapakku-mise kulude katmise, müügi-summast 1%

§ 20. Konsulaadist saadetava kutse, teatelehe, teadaande või muu teate eest k. fr. 1.00

§ 21. Perekonnaseisu seaduses ettenähtud talituste eest:

- a) sündimise registreerimine . k. fr. 2.00
b) laulatamine k. fr. 10.00

§ 22. Sadamasse või reidile tulnud laeva iga netto register-tonni eest k. fr. 0.01
kuid mitte alla k. fr. 2.00

Märkus 1. Selles paragrahvis nimetatud vahetasu maksmisel tunnustatakse tasuta õigeks konsulaadis ettenäidatavad laeva ja tema koor-ma kohta käivad dokumendid ja antakse välja tunnistused laeva tervisliku seisukorra, laadimise ja lossimise üle.

Märkus 2. Ühte ja samasse sadamasse kalendriaasta väl-tusel teist, kolmat või neljat korda sissetulevatele laevadele alandatakse selles paragrahvis ettenähtud maksumäär 50% võrra.

Märkus 3. Selles para-grahvis ettenähtud maksust on vabad:

- a) laevad, mis ühes ja samas sada-mas või reidil vähem kui 24 tundi peatuvad;

b) laevad, mis sadamasse või reidile ainult ballastiga tul-nud ning sama ballastiga ka lahkuvad;

c) laevad, mis tormi, havarii, sõja-hädaohu jne. tõttu sadamasse tulnud ning seda ainult hädasa-damana tarvitavad, ilma min-gisuguse kaubandusliku ope-ratsiooniga ja

d) laevad, mis kalendriaasta väl-tusel ühesse ja samasse sada-masse rohkem kui neljandat korda sisse tulnud.

§ 23. Väljamaa laeva laadi-mise tunnistuse väljaandmise või niisuguste tunnistuste õi-gekstunnustamise eest k. fr. 12.00

§ 24. Kauba päritolutunnis-tuse väljaandmise eest:

- a) kui kaubad Eestist pärit . . k. fr. 3.00
b) kui kaubad ei ole Eestist pä-rit k. fr. 20.00

Märkus. Kui konsul ai-nult tõestab, et tunnistus välja antud või õigeks tunnus-tatud asutuse või isiku poolt, kel selleks konsulaadi asu-koha riigi seaduste või kom-mete järgi õigus, võetakse kon-sulaarmaksu käesoleva tariifi § 9. ettenähtud suuruses.

§ 25. Väljamaa laevale tervis-liku seisukorra tunnistuse and-mise (patente de Santé) või sarna-se tunnistuse õigekstunnustami-se eest k. fr. 20.00

§ 26. Laeva musterolli kok-kuseadmise kui ka iga muuda-tuse eest endises musterollis, ühes arvatud laevajuhi sellekohased teadaanded iga sisse- ja väljamär-gitud isiku pealt k. fr. 1.00

§ 27. Väljamaal ostetud lae-vale Eesti lipu ülestõmbamise tunnistuse andmise, samuti ka ae-gunud liputunnistuse asemele ajutise väljaandmise eest . . . k. fr. 6.00

§ 28. Meriprotesti kokkusead-mise eest k. fr. 20.00

§ 29. Bodmerei laenu tege-mise loa väljaandmise või laeva-hüpoteegi kinnitamise eest kon-suli allkirja ja konsulaadi pitse-

riga ühes sissekandmisega konsulaadi raamatusse k. fr. 6,00

§ 30. Konsulaartegevuse eest laeva havarii puhul ühekordselt k. fr. 20,00 ja peale selle hindamise summast 1/10%

§ 31. Konsulaadis sõlmitud laeva müügilepingu eest, kui ostja Eesti kodanik, kui ka müügiloa eest k. fr. 12,00

§ 32. Konsulaadis sõlmitud Eesti laeva müügilepingu eest, kui ostja väljamaalane, võetakse maksu müügi hinnast 1%

§ 33. Tunnistuste väljaandmise või õigekstunnustamise, kui ka konsulaadi poolt antava kirjaliku õienduse eest, kui selle kohta tariifis teist maksu määratud ei ole k. fr. 1,00

Märkus. Konsulaatidesse sissetulevad palvekirjad või sooviavaldused, kui ka vastused nende peale on konsulaarmaksust vabad, kui käesolevas tariifis teisiti ette nähtud ei ole. Kui aga nimetatud palvekirjade täitmine kirjavahetuse teiste asutustega välja kutsub, võetakse konsulaarmaksu selles paragrahvis ettenähtud suuruses.

§ 34. Konsulaarmakse, mis selle tariifi §§ 1., 3., 4., 5., 7., 8., 9., 13., 16., 20., 33. tähendatud, ei nõuta mitte nendelt Eesti kodanikkudelt, kelle vaesuse konsul leiab tõestatud olevat.

§ 35. Konsulaarmaksud nõutakse sisse konsulaadi asukoha riigis maksvates rahaüksustes, kusjuures kuldfrankides kindlaksmääratud maksude teistesse rahaüksustesse ümberarvamist toimetatakse välisministri juhtnõõride järgi rahaministri nõusolekul. Välisministril on rahaministri nõusolekul õigus tarbekorral üksikutes riikides asuvates konsulaatides konsulaarmaksude sissenõudmist Eesti rahas korraldada.

Aruandja **J. Luur** (loeb):

„§ 36. Kulud, mis konsulaatidel olnud talituste täitmise juures, mis seaduse põhjal või eraisikute soovil ette võetud,

tasutakse viimaste poolt järgmistel alustel:

1) kulud, mis lähevad tasuks tõlkidele, asjatundjatele, käskjalgadele, niisama telegrammide, kuulutuste jne. peale, mis vastavalt kohalikkudele oludele ette võetud, samuti kulud, mis tekkinud mahajäänud või ärajooksunud merimeeste Eestisse saatmisest või käesoleva tariifi artiklites 17 ja 18 ettenähtud objektide kinnitamisest, maksetakse konsulaadile tagasi tegelikkude väljaminekute suuruses;

2) juhtumisel, kui konsulaartegevus väljaspool konsuli asupaiga linna piiri tarvilik, kuid mitte lähemal kui kümme kilomeetrit, tasutakse konsulaadile sõidukulud tegelikkude väljaminekute suuruses ja peale selle isiklikkudeks kuludeks konsulile k. fr. 25,00 konsuli poolt saadetud esitajale iga alganud ööpäeva eest . . . k. fr. 15,00“

Ma teen ettepaneku, võtta § 36. punkt 2. pärast sõnu „ja peale selle isiklikkudeks kuludeks konsulile“ järgmised sõnad: „iga alganud ööpäeva eest“. See on redaktsiooniline parandus, mis on hädatarvilik. Vastasel korral võivad arusaamatused tekkida konsulile tasumaksu suuruses, mis väljaspool linna piire sünnivad. Siin tulevad tingimata võtta sõnad: „iga alganud ööpäeva eest“ muidu tuleb välja, et konsul saab ühekordset maksu ainult 25,00 kuldfranki, kuna tema abilised saavad iga alganud ööpäeva eest 15,00 kuldfranki.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on parandus vastu võetud.

Hääletamisele tuleb § 36. ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 36 ühes parandusega vastu võetud.

14. Üldise arvepidamise seaduse (S. K. VIII k. 2. j. 1914. a. väljaanne) § 373. Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Amberg'i puudumise pärast jääb tähendatud seaduseelnõu arutamisele võtmata.

märkus 1.
muutmise seaduse arutamisele mittevõtmine.

15. Piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse muutmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse muutmise seadus.

Aruandja **K. Tonkman** (loeb):

§ 1. Riigikogu poolt 20. juunil 1924. a. vastuvõetud piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse („Riigi Teataja“ nr. 85/86 — 1924. a.)

§ 5 muudetakse järgmiselt:

Piimasaaduste väljaveo kontrolli teostamise kulude katteks võetakse väljaveetavate piimasaaduste pealt erimaksu, mille normi määrab kindlaks Vabariigi Valitsus põllutöoministri ettepanekul.

Tähendatud erimaks ei või tõusta üle $\frac{3}{4}\%$ väljaveetavate piimasaaduste hinnast. Kontrollseaduse kuludest ülejäänud summa kulutatakse piimasaaduste ja karjakasvatuse edendamiseks ja piimasaaduste ekspordi korraldamiseks.

Piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse põhjal sissetulnud summade tarvitamise eelarve ja aruande läbivaatamiseks moodustab põllutöominister asjasthuvitatud seltskondliikude organisatsioonide esitajatest erikomisjoni.

J. Vain (stp): Esiteks ma tähendaksin seaduse redaktsioonilise külje juures, et kui seadusel mitu paragrahvi ei ole, nagu see nüüd lõpuredaktsioonis välja on kujunenud, siis ei saa paragrahve lugeda. Nii on paragrahvi märk täiesti ülearune, mida aruandja vast redaktsiooni korras ette paneb välja jätta.

Peale selle teeksin ma sisulised parandused, nimelt kolmanda lõike esimeses reas $\frac{3}{4}$ protsendi asemele võtta 1%, sellepärast et teistes väljaveo kontrolli seadustes nii puuvilja kui ka kanamunade väljaveo seaduses on 1% võetud. Peab asuma seisukohale, et meie piimasaaduste arendus on rohkem arenenud, kui puuviljakasvatus ja linnupidamine; ja kui seal parajaks peetakse 1%, mis seaduses vastu võetud on, siis on loomulik, et ka siin võiks 1% olla. On aga $\frac{3}{4}\%$ -ti õigem. Teistes seadustes ei saa praegu täiendusi teha. Loomulikult peaks ühtlustuse mõttes ühe protsendi peale ka selle seaduse juures peatama jääma.

Th. Pool (tõer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelkõneleja poolt juhiti tähelepanu käesoleva seaduseelnõu § 1. viimase lõike peale. Ka minu meelest on see lõige väga ebamäärane.

Siin on öeldud: „Piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse põhjal sissetulnud summade tarvitamise eelarve ja aruande läbivaatamiseks moodustab põllutöominister asjasthuvitatud seltskondliikude organisatsioonide esitajatest erikomisjoni“. Küsitavaks jääb, kes on need asjasthuvitatud seltskondliikude organisatsioonide esitajad, isikud. Minu arvamise järgi võib selle lõike viimast osa mitmeti tõlgitseda. Sellepärast teen ettepaneku, käesoleva paragrahvi lõpp samasuguselt redigeerida, nagu see maaparanduse laenufondi seaduse juures on, ja nimelt: „Piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse põhjal sissetulnud summade tarvitamise eelarve ja aruande vaatab läbi komisjon, mille liikmeteks põllutöoministeriumi ja rahaministeriumi esitajad ning esitajad nende põllumajandusliikude organisatsioonide poolt, kelle osavõtu komisjoni tööst põllutöominister tarvilikuks tunnustab. Komisjoni poolt läbivaadatud eelarve ja aruande kinnitab põllutöominister“.

Seaduse viimases lõikes on öeldud, et aruande vaatab läbi erikomisjon, kuid ühtlasi pole tagajärjedest tähendatud, kas on need ainult nõuandena või kindlate otsustena maksavad. Minu paranduse abil väljendatakse ka need vahekorrad selgemal kujul. (J. Vain, stp: Tehke ettepanek, kui palju kõrvalisikuid peab olema.) Seda arvu täpselt ära määrata ei ole soovitav — võib olla, tulevad juurde mõned uued organisatsioonid, kes ka oma esitajad sinna komisjoni saadavad.

Mul kerkib aga esile veel üks teine küsimus, mille kohta mul aruandjale oleks küsimus ette panna. Seaduses on öeldud, et maksu võetakse $\frac{3}{4}\%$ või või teiste väljaveetavate piimasaaduste hinnast. Küsimus seisab selles, mille järgi seda protsenti määratakse, kas selle hinna järgi, mille eksporteerijad üles annavad, või selle järgi, mis nad aine läbimüügist tegelikult saavad. I lugemisel tekkis vaidlus võihindade noteerimisel avaldatud hindade kohta. Mina avaldasin mõtteid, et aruandja liiga ühekülgsest seletuskirjas seda küsimust on käsitanud. Mina olen seda küsimust veel lähemalt järele uurinud ja selgusele jõudnud, et hinnavaheid niisugused ei ole, nagu seletuskirjas tähendatud, vaid mitmesuguste materjaalide põhjal on selgunud, et väljamaksetavad võihinnad ja välisuru võihinnad suurel määral lahku lähevad hindadest, mis seletuskirjas turuhindadena esitatud. Viimased hinnad on võetud ühest Saksa ajakirjast, kuid tähendatud mitte noteerimishinnad, vaid võetud ajakirja seletuskirjast. Viimases on märgitud aga hinnad, mida ekspordöörid aine eest kohtade peal maksnud, näiteks Tallinnas. Noteeritavad hinnad Berliinis

on aga palju kõrgemad. Need hinnavahed on sagedasti nii suured, et nad ka protsendi peale mõjuvad.

Ma paluksin härra aruandjalt selgust selle kohta, mille järgi see protsent võetud on. Seaduseelnõus ei ole selle kohta kõigevähematki öeldud ja sellepärast võivad sekeldused tekkida. Asutus hakkab nõudma protsenti väljaveohindade järgi, eksportöörid aga soovivad maksta hindade järgi, mis nad ise koha peal maksavad.

M. Laarman (põl): Rahaasjanduse komisjonis, kus piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse muutmise seadus arutamisel oli, räägiti pikemalt selle küsimuse üle, kui kõrge võiks olla protsent väljaveetavate piimasaaduste peale. Nende läbirääkimiste järgi jõuti otsusele, et 1% liig kõrge on ja peaausjalikult ei leidnud selle kõrge protsendi põhjendamiseks ettetoodud alused põllutöoministeeriumi poolt küllalt lugupidamist, sest põllutöoministeeriumi poolt nähti ette, et sellest protsendist väga mitmesugused ettevõtted oleksid pidanud läbi viidama. Muude hulgas nähti seal ette vagunite ehitamist. Komisjonis leiti, et kontrolli juures võetud summad peaksid ikkagi minema ainult kontrolli peale, ja et seal midagi üle ei peaks jääma vagunite ehitamiseks jne. ning leiti võimalikuks seda protsenti alandada $\frac{3}{4}$ -ni. Komisjoni liikmetel olid ju mõlemalt poolt, niihästi ministeeriumi poolt kui ka härra Tonkman'i poolt, ettetoodud andmed ja nende andmete järgi ei olnud põhjust seda protsendimäära üles viia ühe protsendi peale. On ju arusaadav, et see protsent nii kõrge ei pruugi olla, nagu näiteks puuvilja väljaveo juures võetav maks, sest puuvilja juures võetav maks peab juba sellepärast suurem olema, et selle kauba hulk ja hind võrdlemisi väike on ja see protsent välja ei tee kuigi suurt summat, kuna meie või väljavedu kasvab iga aastaga ja on loomulik, et siin see protsent vähem võib olla, sest muidu, kui meie või väljaveo protsent veel suuremaks läheb, koguvad sinna nii suured summad, mis selleks kontroleerimiseks iialgi ära ei kulutata, ja sellepärast kaaluti ning leiti, et $\frac{3}{4}$ % väga hästi välja tuleb.

O. Köster (as): Rahaasjanduse komisjonis juhiti tähelepanu tendentsi peale, mis valitseb meil põllusaaduste väljaveo juures, s. o. — enne kui saaduste väljavedu on edenema hakanud, koormatakse seda maksudega. Seal tehti selgeks, et see väljaveo edendamisele hea ei ole ja näidati, et Vene ajal isegi preemiaid maksti väljaveoartiklite pealt väljaveo edendamiseks.

Meil on piimasaaduste väljavedu edenema hakanud eriti tänavu, ja hoop oleks sellele maksimaalne koormamine maksudega. See ei ole ainult või juures nii, vaid ka kartuli väljaveo alal, mille peale ka komisjonis tähelepanu juhiti. Kui tahetakse meie kartuli väljavedu edendada ja kartulisortisid parandada, siis peaksime meie ka kartuli väljaveo tolli ära kaotama. Praegu maksetakse kartulitünni pealt umbes 48 marka tolli, ja see on liig suur maks, mis takistab väljavedu. Niisugune nähtus ei tohiks mitte korduda meie teiste põllusaaduste väljaveo juures.

Valitsuse esitaja teatas rahaasjanduse komisjonis, et kolmveerand protsenti küllalt on selleks, et piimasaaduste kontrolljaama kulused katta, ning et isegi ülejääki on. Kui küsiti valitsuse esitaja käest, miks siis maksu tahtakse tõsta, seletas see seda Riigikogu soovina. Riigikogu seesugust soovi avaldanud ei ole, küll aga rkl. Gustavson, ja rkl. Gustavson ei ole sugugi veel Riigikogu. On näiteks saadud rahade arvel kavatsatud ellu kutsuda külmetusmaju, punkte jne., olgugi et need ainult piimasaaduste tarvis ei ole. Sarnasel kombel võiksime ka raudteid ehitama hakata selle kapitaal arvel, sest et võid ka raudteed mööda veetakse jne. Mina arvan, et meie vähemalt esialgu protsenti liig kõrgeks ei tohi ajada, mis oleks või väljaveo edenemisele otsekoheseks takistuseks.

J. Vain (stp): Enne kui asja sisuliselt puudutada, tahaksin ma tähendada, et seda ei tule sugugi võtta parteipoliitilise küsimusena. Ma võin tähendada, et mina ja ka sotsialistide rühm ei asu seisukohal, et sarnane saadus nagu on või, rääkimata liha, tuleks siseriigis ära tarvitada. Meil peab olema väljaveoaineid; täitsa loomulik, et meil seda ka välja vedama peaks. Küsimust peab otstarbekohasuse seisukohast võtma. Et selle $\frac{3}{4}$ % või 1% läbi saadud tulude arvel ka jäävagunid raudteel käima panna, on otstarbekohatu. Kui meie raudteed senni on suutnud vagunid valgeks värvida ja sinna jäätükid sisse panna, siis ei pruugiks neid nüüd väljaveo suurenemise juures põllutöoministeeriumi või temale alluvate asutuste korraldada anda. Kui külmetusmaja ja võikontroll ennast sellesse segaksid, siis ainult ilmaaegseid korraldavaid käsi tööle paneks ja ilmaaegseid kulusid sünnitaks. Mis aga puutub teatud täiendusse nende ruumide juures, kus või kontroleeritakse, tehnilise personaali valikus jne., siis on seal igatahes üsna tähtis, kas on asutusel tarvilikud summad käes, või ei ole seda mitte. Ühel eelmisel koosolekul heideti siin ette, et või kontroleerimine

mitte küllalt heades kätes ei ole, puududa juhatajal diplom või oskus; ma selle asja juurde sisuliselt minna ei taha. Igatahes peaks kindel olema, et see koht tulevikus veel rohkem oskust ja veel rohkem teoreetilisi teadmisi vajab, kui väljavedu laieneb. Ta peab olema heades kätes ja järelkult peab seal krediiti olema. Samuti peavad tehnilised abinõud olema tingimata väga head, et kontroleerimine selle all ei kannataks. Pean siinjuures tähendama, et suuremal arvul võid valmistajad asuvad seisukohal, et $\frac{3}{4}$ ja 1% vahe tasub või väljavedajatele ennast ära, sest mida paremini või kontroleeritud saab, seda paremat hinda võivad suuremad valmistajad saada: see kindlustab neile välisturul hinna, kuna aga halva kontroleerimise juures võidakse hinda alaväärtusliku kaubaga alla kiskuda. Ja millega riskeerivad või valmistajad, kui rahasummad nende eneste tarvitada jäävad. (J. Hünerson, põl: Kui Teie ei ole produtseerija ja väljavedaja, siis ärge rääkige nende eest.) Rahaministeeriumi esitajal ei ole selles komisjonis õieti mitte midagi teha, sest fiskuse huvisid siin ei ole. Põllutööstuste esitaja seal loomulikult peab olema, sellepärast et ta ministeeriumile alluva töö kohta alati informeeritud peab olema. Aga tehtagu parandus, et seltskondlikkudel asutustel oleks kindel arv esitajaid, võiks olla 3 kuni 4 igalt grupilt.

Th. Pool (töer): Siin on vaidlus tekkinud, kas väljaveo protsenti $\frac{1}{4}$ % võrra tõsta või mitte. Minu arust ei ole põllutööstuste kavatsus, saadud summadest jäävagu ehitama hakata, mitte kõige otstarbekohasem, sest selle eest peab juba raudteevalitsus hoolitsema. Kuid on ka muid asutusi, kes väljaveo saaduste juures silmas peetud võiksid saada. Nimelt võiks nendest summadest toetust määrata asutustele, kes otsekohe vastavate saaduste produtseerimist edendavad. Siin võiksid arutamisele tulla meie laboratooriumide sisseaded, kus piimatalituste riistu kontroleeritakse. Teatavasti sünnib piimatalitustes piima vastuvõtmine rasvaprotsendi alusel, aga täiesti ilma kontroleerimisriistadeta. On soovivaldus kerkinud nii meiereide kui ka kontrollühisuste poolt, et loodaks erapooletu asutus, kes riistade kontrolli teostaks. Selleks oleks kõigeotstarbekohasem käesolev laboratoorium. Piimaasjanduse arenemine võlgneb suurel määral tänu kontrollühisustele, mida kõrgemale nende arv tõuseb, seda suurem on piima toodang ja või väljavedu. Loomulik on siis, et silmas pidades seda osa, mis kontrollühisused piimaasjanduse arenemises etendavad, ka nemad vastavat toetust saaksid. Osalt sünnib see küll eelarve-

korras, aga nende asutuste arenemine on viimasel ajal sündinud palju kiiremas tempos, kui eelarve sellele järele jõuab, üksikutele juhtumistele oleks sellepärast võikontrolli summadest toetust vaja, kui eelarve korras ei saa seda anda.

Kuid minu arust näib vaidlus veerand protsenti üle natuke imelik selle kõrval, mis meil muidu võiasjanduse alal sünnib. Või väljavedajate organisatsioonide arv on piiratud. Selle tagajärjel on meil võihindade alal teatud sündikaat tekkinud, kes võihindade määramise alal vabalt talitab ja niipalju maksab kui soovib. On avalik saladus, et või väljavedajad hindade suhtes on kokku leppinud ja selle tagajärjel suuri vaheltkasusid võtavad. Räägitakse, et üksikutele äridel on mittemiljonilised kasud selle järeldusel tekkinud. (O. Köster, as: Kas „Estoonia“ ka?) „Estoonia“lgi“ on kogunud mitukümmend miljonit või väljaveo alal käesoleval aastal. (J. Hünerson, põl: Kes räägib?) Hinnad hoitakse äride poolt teataval kõrgusel, mis märksa madalamad on kui välisturul maksetavad hinnad. Need protsendid on palju suuremad, igatahes ulatavad mitu korda suurema määrani, kui see protsent, mille üle praegu siin vaieldakse ja mis otsekohe ainult piimaasjanduse kasuks läheb. Minu arvates peaks põllutööstuste selle küsimuse tõsiselt üles võtma, kas meie või väljaveo äride arvu ei lubaks suurendada, mille tagajärjel teatud võistlus tekiks. (H. Anniko, krst: Kes on need ärid, kes kokku leppisid?) Kõik ärid, niipalju kui neid on. Meil on kolm äri, neljas äri ei ole tegevusse saanud astuda, kuna temal külmetusmajas ruumi ei ole. Tuleks kaalumisele võtta küsimus, kas mitte äride arvu ei võiks suurendada, muidu tõesti nende andmete põhjal, mis mul olemas, on need summad, mis sarnase monopooli tõttu põllupidajatel kaduma lähevad, palju suuremad, kui see veerand protsenti, mis käesoleva seaduse põhjal tahetakse võtta.

Juhataja A. Jürman: Sõna on rkl. Tonkman'il.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Vain tähendas, et piimaasjanduse väljaveo kontrolli seaduse muutmise seaduse juures ei maksa parteipoliitikat ajada. Ka mina ütlen seda, et meil ei maksa selle seaduse juures parteipoliitikat ajada, kuid mulle tuleb tahtmata meelde praegu üks arupärimise-koosolek, kus sotsialistid ette tõid, et meil viiakse võid ja kanamune välja. Selle üle löödi mitu päeva lahinguid Riigikogus, kus sotsialistid tahtsid selgeks

teha, et meil oma inimestel nendest ainetest puudus, ja võid ei tohi milgil tingimisel välja vedada, sest meie inimesed jäävad nälga, et võid ei suudeta niipalju produtseerida, kui seda tarvis läheb. Mina pean ütleva, et andmed näitavad, et sel ajal, kui väljavedu on lubatud, tõuseb ka või produktsoon. Täna tähendas härra Vain nii heatahtlikult, et meie ei pruugi nende asjade juures parteipoliitikat ajada, kõik olevat korras. Selle juures on aga üks suur „aga“. Härra Vain tahab näidata, et või väljavedu tuleks siiski kuidagi takistada ja see $\frac{1}{4}\%$ suur asi ei ole, sest võid veetakse nii-kui-nii määratunmal kombel välja. Ma tahaksin härra Vain'ile meelde tuletada, kui suur võistlus Eesti või praegu väljamaa turul on. See $\frac{1}{4}\%$ on meil suureks takistuseks väljaveos, sest välisturul võistleb Eesti võiga Daani või, Uue-Meremaa ja tulevikus, võib olla, ka Siberi või. Meie ei või kuidagi oma või väljavedu takistada selle väljaveo kontroll-maksuga. Ma tule-taksin meelde teist asjaolu, nimelt kartuli väljaveo tollimaksu asjus. Kartulile pandi väljaveo tollimaks peale ja öeldi, 6 marka puuda pealt, see ei ole mitte midagi. Aga see väljaveomaks teeb kartulitündri pealt 48—50 marka. Või väljaveo kasuprotsent ei ole mitte nii suur ja või üksiku naela pealt ei saa palju teenida, vaid arvestada tuleb suure läbikäigusummaga, mis ärikuudeks võivad olla. Kui meie iga üksiku naela pealt võtame ärikuudeks $\frac{1}{4}$ protsenti, siis meie ärid ei suuda enam töötada ja väljamaa võistlus surub kaubahinna alla.

Härra Pool tähendas, et meil olevat teatud sündikaat, 3 või 4 äri olevat omavahel kokku leppinud ja määravat võihinna kindlaks. Aga mina küsiks härra Pool'ilt, kuidas siis oleks, kui 10 või 20 äri ka kokku lepiksid, siis sünnitaks see ju veel suurema sündikaadi. (Vahelhüüe.) Kui ta ühel pool on, siis on ka loomulikult teisel pool. Nii ei ole see mingisugune põhjendus.

Edasi tähendati, et „Estoonia“ teenib kümned miljonid. Mina ei tea, kas „Estoonia“ on teeninud või ei ole teeninud, aga oletame, et kui „Estoonia“ on need summad teeninud, siis ei lähe need summad kuskile mujale, kui ainult põllumeeste eneste heaks. „Estoonia“ peakoosolek tuleb kokku ja määrab ära, kuhu see puhaskasu tuleb panna. Ma ütlen veel kord, oletame, et „Estoonia“ on need summad teeninud, aga ega see siis mingisugune kuritegu ei ole, sest need summad, kui nad tõepoolest peaksid olema, aga ma ei ütle kindlasti, et nad on, lähevad tingimata piimatalituse teatavaks otstarbeks, kust nad ka võetud on.

Edasi tähendas härra Vain, et sellel asutusel, kes kontrolli teostab, peaksid olema summad käepärast, et kontrolli teostada saab. Härra Vain oli rahaasjanduse komisjonis, ja seal selgus järgmist: 1925. a. 9 kuu jooksul on Eestist välja veetud 95.738 pütti võid ja selle pealt on väljaveo kontrollimaksu saadud 7.882.802 marka. Seda on saadud nimelt 9 kuu jooksul. Praeguste andmete järele on juba saadud üle 2 miljardi või väljaveost raha. Kui meie võtame selle pealt ühe protsenti, siis teeb see juba üle 20.000.000 välja. Kuhu see summa kavatsetakse panna? Härra Vain'il ja ka teistel rahaasjanduse komisjoni liikmetel olid käepärast andmed selle kohta, kuhu kavatses põllutöoministeerium selle summa panna. Põllutöoministeerium kavatses seda summat tarvitada järgmiselt:

palkadeks, arstiaibiks ja sõidukuludeks	3.749.520	marka
kantselei-, posti-, telegraafi- kuludeks	1.114.000	„
laboratooriumi asutamise kuludeks	935.530	„
tüüri, kütte, valgustuse ja remondi kuludeks	1.842.030.50	„
Kokku kulud	7.641.080.50	

Kuna tulud juba käesoleval aastal on suuremad kui kulud, siis on imelik, kui tullakse seletama, et kontrollasutusel peaksid käepärast olema summad, et ta võiks kontrolli teostada. (O. Köster, as: Palju käesoleval aastal võeti, kas $\frac{3}{4}$?) Ei võetud $\frac{3}{4}$, vaid võeti 60 penni, aga nüüd on luba võtta $\frac{3}{4}\%$. Igatahes on tulusummad suured ja aasta lõpul teeb see isegi 2 ja $\frac{1}{2}$ miljardit välja. Võib kindlasti oletada, et tuleval aastal, kui midagi iseäralikku ei juhtu, või väljavedu võib tõusta kunni 4.000.000.000. (Vahelhüüe V. Linnamägi, krst poolt.) Härra Linnamägi, võib olla, Teie kari seda välja ei anna, aga mujal annab seda kindlasti. Kui või väljavedu 4.000.000.000 tõuseb, siis 1% selle pealt teeb välja 40.000.000, aga kuhu see summa panna. Nii ei ole sugugi põhjendatud härra Vain'i ettepanek, et kontrollasutustele tuleks määrata teatud summa kontrolli teostamiseks. Härra Vain tähendas, et ega see summa mujale ei lähe, kui põllumeeste taskusse. Olla omad organisatsioonid, kes need summad ära jaotavad. Mispärast hakkavad põllumehed seda summat kaudselt taskusse panema, kui nad selle vastu võivad meiereidest need summad ära tuua ja ära tarvitada. Ka see härra Vain'i väide ei ole mitte millegagi põhjendatud.

Härra Pool küsis, kas aruandja teab, kuidas võetakse kontrolli teostamise maksu,

kas selle summa pealt, mis välisturul või eest saadakse, või selle summa pealt, mis siin maksetakse. Väljaveo kontrollimaksu võetakse selle summa pealt, mis siin meie reidele välja makstakse. Minu arusaamise järgi ei ole mingit põhjust kontrolli väljaveomaksu kõrgendada, mis praegugi juba küllalt suur on, et kontrolli teostamise kulusid katta.

M. Laarman (põl): Õige rõõmustav on kuulda, et pahemalt poolt kõneleja härra Vain on seisukohta avaldanud, mida varemalt kuulda ei olnud, nimelt et tuleb saaduste väljavedu soodustada, ja mida rohkem saadusi meie produtseerida jõuame, seda parem. See on väga rõõmustav seisukoht. Aga mulle paistab imelikuna, et härra Vain eilse sealt-poolt antud nõuande järele ise ei käi, nimelt hoolekande asjus, ja lubada ei taha, et produtseerijad oma asju ise toimetada võivad. Kas ta arvab, et nad ei saa sellega korda ja neid peab hoolekande alla võtma. Ma arvan, see on nüüd ülearune hoolitsemine. Rahaasjanduse komisjonis kerkis kontrollseaduse arutamise puhul muude hulgas üles ka see küsimus, kuidas praegu kontrolli teostada. Sel korral kuuldi väga palju nurisemist selle üle, et kontroll mitte küllalt otstarbekohaselt teostatud ei saa ja et seal ametnikud on, kes oma ülesannete kõrgusel ei seisa. (O. Köster, as: Mitu inimest selle üle nurisesid?) Minul ei ole seda arvustikku praegu käepärast, vast härra Köster ise toob selle arvustiku,—ja et need ametnikud sagedasti ära unustavad oma peatulesande, milleks nad seal on. See võib olla ka põhjuseks, et kontrolli teostamise kulud suuremaks lähevad, kui see tõepoolest olema peaks. Igatahes paistab meile selgesti silma, kui vaatame ministeeriumi poolt antud andmeid, et kontrolli teostamiseks määratud summad liiga kõrgele tahetakse kruvida. Eelarve järgi nõutakse kontrolli teostamiseks üldse 14 miljonit marka. Sellest summast läheb otsekohe kontrolli teostamise peale 57%, kuna ligi pool sellest, see on 43%, tahetakse kõrvaliste ülesannete peale kulutada. Nii tahab ministeerium oma kava järele külmetusmaja ehitada, ja siis tahab tema rohkema arvu jäävagunid käima panna raudteel võiveo otstarbel. See on, nagu härra Köster õieti tähendas, kulutada hoopis kõrvaliste asjade peale, sest vaevalt paistab see otstarbekohane, et põllutööstus ministeerium hakkaks korraldama raudteel jäävagunid jne. Muidugi, kui meil seda rahakest nii palju oleks, võiks ju ka sellega toime saada. Siis tahetakse veel korraldada otsekohe laevaühendus Tallinna ja Londoni

vahel samade võikontrolli summade abil. Sel korral tähendaksin ma selle peale, mis siin vahelhüüdena öeldi, et mispärast põllutööstus ministeerium ei soovi mõnda uut raudteed ehitada. (Vahelhüüe: Läänemaale!) Ja tahetakse vist ka teist raudteed Läänemaale teha. Ja seda kõike sellest summast. Võist tuleb ju 2½ miljardit sisse, ja kui sealt mõni väike paarsada miljonit ära võtta, ei teeks see midagi — nõnda järeldati seal. Igatahes, meile paistab silma, et võihinna arvel ei saa raudteid ehitama hakata ega laevaliinisid korda seadma hakata jne. Kõige selle järel leiti, et kui 57% neist summadest läheb otsekohesteks kontrolli-teostamise kuludeks, ja 43% kõrvalisteks ülesanneteks, siis jätkuks küll, kui meie võtame mitte 1% võihinnast, vaid ¾%-ti. Neil alustel paistis rahaasjanduse komisjoni enamusel täiesti loomulik olevat, et erimaks ei võiks tõusta üle 1%-di. Rkl. härra Pool tähendas siin, nagu oleks võieksporööride keskel olemas sündikaat. Minul ei ole teada, kas on niisugune sündikaat olemas või ei ole. Aga ma tõendan, et kuigi niisugune sündikaat olemas oleks, siis ühistegelise asutus, põllumajanduse keskkühisus „Estoonia“ ei ole selles sündikaadis. Härra Pool'il nähti andmed olevat üksikute väljaveo firmade kohta. Võib olla, et niisugune sündikaat on olemas nende keskel, aga mina eitan siin kategooriliselt, et „Estoonia“ niisuguses sündikaadis ei ole.

Teiseks küsiti, kas „Estoonia“ on teeninud või väljaveo pealt. Muidugi on teeninud ja teeninud miljonid. Ma võiksin öelda härra Vain'i rahustamiseks, et viimane „Estoonia“ nõukogu koosolek tegi otsuseks õige suured summad tagasi maksta nendele asutustele või ühisustele, kes võid on saatnud. (O. Köster, as: Härra Laarman, kas pärast seda, kui ajakirjanduses kisa tehti?) Mina ei tea sellest, ja ma võin ainult ühte öelda, et minul ei ole või väljamaale saatmine mitte nõnda tuttav, et ma võiksin iga väikest üksikasja teada. Niipalju on aga mul see asi tuttav, et see üks väga kõikuv äri on ja et sellega mõnel aastaajal tingimata kahju saab. „Estoonia“ direktori poolt aga öeldi mulle ja näidati sellekohaseid diagramme, et tänavaaasta üks õnnelikumatest aastatest on olnud, kuna muidu see väga kõikuv on. Sellest on ehk arusaadav, et või pealt kasu „Estoonial“ mitte igal aastal ei ole ühetaoline. Aga tänavu vist on saadud selle kindla konjunktuuri tõttu suuremaid kasusid, ja „Estoonia“ võib neist pärast tagantjärele oma liikmetele tasuda. Muidugi mõista, härra Pool, Teid ei olnud siin, kui ma ütlesin, et mina ei saa eitada

Teie oletust sündikaadi olemise asjus, kuid „Estoonia“ kohta ma eitan seda.

Teiseks tähendaksin mina, et need härrad, kes siin „Estoonia“ vastu natuke süüdistavalt üles astusid, on ühe asjaolukese ära unustanud, et „Estoonia“ peab juba mitu aastat kooli oma kulul üleval, nimelt Öisus ja makstab sinna suured summad selle ülevalpidamiseks. Seda peab meeles pidama. Kolmandaks tähendaksin mina veel, et see üks väga kardetav tee on, mille peale meid härra Pool, ma sain nii aru, soovitas minna, kui tahetakse suurele hulgale soovijatele või väljavedamise luba anda. Missugune seisukord sellest võiks tekkida, näitab see, et härra Pool tähendas ühe eksportööri peale, kes ka luba on saanud, et nad kõrvalistele teedele on läinud, nimelt härra Elken. (Th. Pool, tões: Minul ei ole andmeid, et kõrvalistel teedel.) Noh, Teie rääkisite sellest nii väga teatavalt. Mina olen kuulnud ka sellest lubasaamisest ja on teada, et mõned ministeeriumi ametnikud väga soojalt seda härrat on soovitanud, sellepeale vaatamata, et see härra mitte kõigeparemaid eeldusi selleks ei anna, et tema meie võikaubandust kõrgemale järjele tahaks tõsta. Räägitakse, et ta hea ärimees ei olevat, et võiks loota temalt sellel alal hästi tegutsemist. (J. Vain, stp: Kes see on?) Elken on ta nimi. Ta olevat enne vürtskauplust pidanud ja pidavat ka veel praegu, kusjuures temal maksuasjades väga suured raskused ette tulnud. Minu arvates on kahtlane, kas see isik selle ala vastu lugupidamist tõsta aitab. Meie teame juba endisest ajast, missugused tagajärjed sellel on, kui igameest lastakse või eksportäri ajamise juurde. On juhtumisi, kus lihunikud lubavad maksta või naelast tunni otsa pealt 2 marka rohkem kui „Estoonia“, ja katsuvad sel teel võid omale saada ja väljamaale saata. Kuidas see meie võituru peale on mõjunud, teavad vististi kõik. Sellepärast paistab mulle, et ei ole sugugi soovitav, kui meil, ma ütleksin kõrvalistel teedel, katsutakse mõnda meest võiekspordi juurde sokutada, et ta seal armsa maarahva kasuks töötaks. Niisugune armsa maarahva kasuks töötamine annab mõnikord väga halbu tagajärgi ja meie võiari on endisel ajal sellest niisuguseid hoope saanud, et seda väga raske oli parandada. Minu arvates on „Estoonia“ täiesti ühistegelik asutus. (O. Köster, as: Praegu ei ole veel. Muutke ümber ta alused.) 14. detsembril tuleb peakoosolek kokku, ja kui härra Köster tooks need soovid seal kuuldavale, mis ta täna vahelhüüdena on avaldanud, saaks ta neid seal väga hästi maksma panna. Meil räägitakse ühistegelikkude asutuste toetamisest,

aga mulle paistab vahel, et seda ainult siis soovitakse, kui „omad mehed“ eesotsas on. Mina arvan, see seisukoht ei ole õige. Sellepärast ütlen mina, et ei tohiks enne, kui asja selgesti tuntakse, kahtlustustega ja kõrvalt mööda minnes hoopide andmisega tulla, kui kindel ei ole, mida tahetakse öelda ja kas need andmed selged on. See ei ole aumehelik.

Juhataja A. Jürman: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Pool'il.

Th. Pool (tões): Eelkõneleja andis kaudselt märku, nagu oleks minul mingisuguseid suhteid võieksportööridega ja nimelt Elken'iga. Pean ütleva, et mul viimasega mingisuguseid suhteid ei ole. Keegi koosoleku saalist vaid tähendas, et meil on neli eksportööri, mille peale mina ütlesin ainult, et üks eksportöör ei ole külmetusmajas ruumi saanud ja ei tööta sellepärast. Ma ei teadnudki sennijani, et see eksportöör Elken on; siin mingisugusesse ühendusesse panna mind Elken'iga, on minu arvates ülearune. Minul ei ole ka teada, kuidas ta lubasid on saanud, veel vähem, kuidas ta muidu võiasjanduse alal tegutseb.

Juhataja A. Jürman: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Laarman'il.

M. Laarman (põl): Mina sain härra Pool'i kõnelt nii aru ja võisin sellest teatava järelduse teha, et Elken... (J. Vain, stp: Nime ta ei öelnud!) Ei, nime ta ei öelnud, aga ta tõendas, et üks eksportöör ei ole külmetusmajas ruumi saanud. Nii järeldasin mina, et härra Pool'il nähtavasti ka asi lähemalt tuttav peab olema.

M. Martinson (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! On juba näidatud mitme kõneleja poolt, eriti aruandja poolt, et sissetulevad summad kontrollile on küllalt suured, et kõiki kulusid katta, ja ei ole mõtet neid summasid suurendada. Arusaadav, kui siin püütakse näidata, et 1/4%-line tõstmine suuremat välja ei tee ja see mõni mark kuigi tähelepanuvääriline ei ole. Kuna tema kontrolli teostamisel väga palju kaasa võiks aidata, nagu härra Vain rõhutas. Et meie põllumees väga raskes seisukorras on ja peaaesjalikult sissetulekut ainult piimasaadustest saab, siis on neile ka iga mark kallis. Kui nüüd aga tahetakse neidki sissetulekuid vähendada, mis põllumees karjasaaduste müügist saab, siis võib endale ette kujutada, kui raskesse seisukorda lõppude-lõpuks meie põllumees satub. Suurel arvul on põllumeestel praegu lühikese-

ajalisi laenuveksleid tasuda. Eesti pank nõuab praegu seemnevilja laenude tasumist. Kuid raha ei ole kuskilt saada, aasta on õnnetu olnud, nõutakse aga lühikeseajaliste seemnevilja laenude tasumist. Vististi kujuneb tänavune tali põllumehele õige raskeks, sest meie teame, et viljaikaldus oli suur ja terade väärtus, mis kätte saadi, on võrdlemisi kehv. (Vahelhüüe J. Vain'i, stp poolt.) Teie, kui põllumehe vend, peaksite teadma, et Teie venna kaeravakk palju üle 60 naela ei kaalu ja sarnase jõutoidu andmisega loomadele vist väga palju piima ei saa, vaid on tarvis tingimata juurde osta jõutoitu, kuid selleks on vajalik põllumehele laenuandmine. Mina küsiksin, milleks siis peab põllumees rändama kui vaene patune, et laenusid saada, kuna aga või eest võiks 3—4 marka rohkem saada, siis kui kontrollimaks väiksem on. Võib olla, nii mõnigi saaks või kalliduse tõttu jõutoidu ostmiseks raha kätte. Nüüd aga peab põllumees rändama rahaasutustes ja selleks 10-nel korral linnas sõitma, et seda laenu saada.

Teiseks teame, et pahemal tiival ei olda sugugi nii helled põllumeeste vastu, kui neile laenusid vaja. Laenusid põllumeestele on alati püütud kärpida ja on riigikassast antud laenusid sinna, kuhu hädaliselt tarvis ei ole. Pahem tiib on küllalt agar põllumeestele maksusid tõstma ja põllusaaduste pealt maksusid võtma, mis põllumeestel võimalik välja vedada. Põllumees peab ära andma oma piskust, kuid kui temale vaja on, siis vastutulekut meie ei leia.

Härra Vain toonitas, et on võimalik või kontrolli paremini teostada, kui rohkem summamid käepärast, siis võivat laboratooriumi sisse seada ja ka ametnikkudele rohkem maksta. Ma küsiksin, kas meie suudame ametnikke ainult palgamaksmisega ametikõrgusele viia. Küll aga näeme, et need summad, mis kontrolljaamal kasutada on, kasutatakse kaunis ebamääraselt. Olen kuulnud, et põllutööministeeriumi poolt on saadetud keegi härra väljamaale külmetusasjandust tundma õppima. Kuid mis meie kuuleme sellest asjast? Enne kui see härra väljamaale sõitis, läks tema „Estoonia“ külmetusmaja ja on küsinud külmetusmaja juhatajalt kompressori juures, kas see on kuiv või märg. Kui sel härral inseneeril sarnastest asjadest aimu ei olnud, siis on otse arusaamatu tema väljamaale saatmine. Mina kuulsin ka, et see härra on tähendanud, et tema olla käinud eksamineerimas „Estoonia“ külmetusmaja juhatajat, kas see küllalt asjatundja on ja on end sellega piinlikust seisukorrast välja päästnud. Mina olen aga veendunud, et see härra ei olnud asjatundja. Võib olla õpib ta selle

ala väljamaal hästi ära ja tagasi tulles võib ta väga hea asjatundja olla, selle vastu ei saa vaielda, kuid ma ei saa sellest aru, et niisuguste inimeste väljaõpetamise peale kontrollsummasid jätkub, mida saadakse põllumeestelt või arvel, samuti ka asunikudelt, kellel õige kitsas seisukord käes on.

Mis puutub „Estooniasse“, siis öeldakse, et „Estoonia“ on õige palju teeninud, seda ütles ka härra Laarman, ja see on ka arusaadav. Kui teie jälgite „Estoonia“ väljaveo andmeid, siis näete, et 56—58% on üksi „Estoonia“ välja vedanud, see on üle poole kogu väljaveo võist.

Siis on arusaadav, et ta ka rohkem on teeninud, kui vähemal määral võid välja vedavad ärid, sest tema kulud on vähemad. Kui aga tahetakse väljavedajaid ehk eksportööre veel juurde soetada, siis pidage seda meeles, et teenistus ka paljude väljavedajate vahel jaguneb ja väljaveo kulud suurenevad, põllumehele kui valmistajale sellest kasu olla ei või. Sellepärast olgu põllumeeste kui ka põllutöötajate eesmärk seda seisukohta kaitsta, et meie väga ohtral käel väljavedajaid juurde ei soeta väljaveolubasid välja andes. Mis puutub sellesse, et eksportöörid omavahel lepingusse astuvad, siis ei saa selle vastu midagi parata. Aga nagu härra Laarman tähendas, „Estoonia“ kui ühistegelik asutus ei ole lepinguosaline. Jälgida aga, et eksportöörid põllumeeste kulul teenida ei saaks, on palju kergem väiksema arvu eksportööride juures. Kui härra Köster vahelhüüdena tähendas, et „Estoonia“ on alles siis otsustanud kasu jagada, kui ajakirjanduses kisa tõstetud „Estoonia“ teenistuse üle, siis pole see tõsi. Küsimus piimaühisustele saadud kasust osa maksta, oli juba varem üles võetud, kuid ei leitud alust, kuidas seda piimaühisustele tagasi maksta. See küsimus on juba sest ajast päevakorral, kui ühistegelise liidu esimees Kask „Estoonia“ peakoosolekul selle peale tähelepanu juhtis, et vastavalt läbitöötatud piimahulgaile tuleks piimaühisustel osamaksu „Estooniale“ maksta. Kui „Estoonia“ iga tuhande kilogrammi ümbertöötatud piima pealt osamaksu tahab nõuda, siis on see raske läbi viia, sest olles riigilaenuga ehitatud, tõusevad piima ümbertöötamise kulud õige kõrgeks, mispärast niisugused piimaühisused võrdlemisi madalat hinda piima eest saavad maksta. Ja kui ühisused oleksid pidanud tõstma iga tuhande kilogrammi läbitöötatud piima hulgaile vastavalt „Estoonia“ osamaksu, siis arusaadav, et sellega põllumehed praegusel raskel majanduslikul ajal nõus olla ei võiks. Kuna aga nüüd, kus summad „Estoonial“ kogutud, on võimalus temal vastavalt igale

ühisusele osamaksu arvele tagasi kirjutada teenitud kasust.

J. Zimmerman (töer): Käesoleva seaduseelnõu alusel sissetulevad summad lähevad piimasaaduste kontrolljaama ülespidamiseks. Huvitav on siin jälgida vaidlusi, kuidas põllumehed kontrolljaama peale vaatavad. Arvustatakse ametnikke, öeldakse, et nad ametikõrgusel ei olevat ja ajavat asju, mis sugugi nende ülesanded ei ole. Juba rahaasjanduse komisjonis paistis silma, et etteheiteid tehti kontrolljaama ametnikule sellepärast, et ta olevat võihindasid noteerinud mitte nii, nagu seda eksportöörid soovivad, vaid nii, nagu see põllumehele kasulik on — ta olevat hinnad liiga kõrgelt noteerinud. Toodi ka ette, et sellest ajakirjanduses juttu olevat olnud. (J. Hünerson, põl: Asja vassimine!) Härra Hünerson, Teil ei pruugi siinjuures ärrituda. Juba ajakirjanduses oli juttu, et meie võieksportöörid on liiaks palju teeninud. Räägiti sündikaadist. Härra Laarman oli ka selle poolt, et eraäridel sündikaat olla võib, kuid teiselt poolt seletati, et „Estonia“ on ka sündikaadis. Kas siin tõesti sündikaati on, seda on võimatu selgeks teha. Kuid võiväljaveo äride tegevusest paistavad ometi mõned üksikud jooned, mis sündikaati oletada lasevad. Lubatagu, et ma siin mõned ette toon.

Juba 23. mail 1924. a. kogusid võieksportöörid, seal hulgas ka „Estonia“, põllumajanduse peavalitsusesse, kus katseid tehti luua komisjon eksportööridest, kes võihindasid noteeriks, niisuguseid hindasid, millest keegi kõrgemalt maksta ei või. Mille poole siin sihiti, sellest saab iga põllumees aru. Sellele otsusele tõmbas põllutöominister kriipsu peale ja kutsus kokku seltskondlikkude organisatsioonide esitajad nõupidamisele, et selgusele jõuda, kas niisugust komisjoni tarvis on. Seltskondlikkude organisatsioonide esitajad kinnitasid komisjoni tarvidust ja soovitasid komisjon korraldada, kes võihindasid noteerima hakkaks, nimelt neid hindasid, mis või eest siin maksetakse. Kuid koosolekul avaldatakse soovi, et oleks huvitav teada saada, kui palju meie eksportöörid ise või eest saavad, et võimalik oleks kontrolli pidada eksportööride kohta. Põllutöominister seda otsust saades leidis, et siin ei ole mingisugust komisjoni tarvis. Kontrolljaama juhatajale andis minister käsu neid hindasid koguda, mis meie või eest väljaspool maksetud, ja teiselt poolt ka neid hindasid, mis meie ühispiimatalitustele maksetakse, ja neid hindasid piimatalitustele teada anda. Piimatalitused ise võiksid neist järe-

dused teha. Nii astubki kontrolljaam otsekohe ühendusse „ETA'ga“, et saada teateid väljamaalt võihindade kohta. Kodumaa võihindade üle teated saadakse eksportööride käest. Nüüd aga selgub, et mõned eksportöörid ütlevad end lahti võihindade andmisest, nende hulgas ka „Estonia“. Nüüd hakkab põllutöoministeriumi võikontrolljaam teateid võihindade üle piimaühisustele andma ja märgib ühtlasi ära, et „Estonia“ teateid ei anna. Pärast seda öeldakse „Estoniast“, et nendest on valesti aru saadud, nad on valmis andma teateid, kuid telefoni teel, mitte kirjalikult. See tähendab, et nad ei taha dokumenti anda. Töö läheb edasi. Põllutöoministeriumi kontroleerimise tagajärjel tuleb välja, et telefoni teel antud teated hindade üle on odavamad, kui eksportööride poolt maksetakse. Vahe on mõnikord õige suur. Eksportööride kontroleerimiseks küsib põllutöoministerium mõnikord piimatalitustelt järele, mis neile on maksetud ja tuleb välja, et vahe on mõnikord 10—15 marka naela pealt. Tuleb nii välja, et eksportööride poolt on kavakindlalt tahtmine, et kontrolljaam annaks hinnad teada odavamalt, kui tegelikult maksetakse. Minu arvates peaks põllumeeste huvides just kontrolljaama toetama, kuid nüüd tulevad minu üllatuseks just põllumehed etteheidetega kontrolljaama ametnikkude kohta. (J. Hünerson, põl: Teie tahate võistlust hävitada!) Härra Hünerson saab millegi pärast ärritatud, kuid mina pean ütleva, et need andmed väga soovitatavad on. Põllutöoministerium kogub ainult neid andmeid, mis on maksetud meil kodumaal ja mis on eksportöörid saanud väljamaal, et näidata, kui suur on hinnavahe. Selle vastu ei võiks ju kellelgi midagi olla, et meie teada saame, mis meie võist maksetakse Londonis ja Berliinis, ja see ei tohiks mingisuguseks põhjuseks olla, et kontrolljaama juhatajale kallale kippuda. (J. Hünerson, põl: Teete pudruja muud mitte midagi!) Sellest tegevusest näeme, et „Estonia“ täiesti solidaarselt töötab teiste eksportööridega, nii et kui siin öeldakse, et „Estonia“ suured summad teeninud on, siis on samasuured summad teeninud ka eraettevõtjad. Kui ajakirjanduses see küsimus üles tõstetud, mille tagajärjel „Estonia“ oma summad tagasi maksab, siis peab ütleva, et eraettevõtjad ei maksa mitte tagasi, ja kui „Estonia“ on aidanud eraettevõtjaid suuri summasid teenida, siis on see tema teene eraettevõtjate ees, aga mitte põllumeeste ees. Mina pean konstateerima fakti, et hulk võid on saadetud eraettevõtjatele ja et seal on ühiselt töötatud ning teenitud. (E. Masik,

põl: Asutage ise eksportäri!) Mina ei ole ärimees, mul ei ole selleks kalduvusi. (E. Masik, põl: Kui Te pole ärimees, siis Teie ei tea ka, millest praegu räägite.) Siis öeldakse veel, et meie oleme ühistevõttust lõhkunud jne. Minu teadmise järele ei ole „Estonia“ ühistegelik asutus olnud, ja kui ta seda tulevikus olema saab, siis on see ainult tervitatav. Mis puutub härra Laarman'i kaebamisesse, et tahetakse ühistegelikkudele asutustele hoopis anda, siis ei ole siin mingisugusest hoobiandmisest jutt, vaid on arvestatud. Mina kasutan ainult neid andmeid, mis teie ise andnud olete, et on teenitud ja kuidas viisi on talitatud. Arvan, et ka tulevikus tuleb valitsusel selles sihhi töötada, et põllumeestele näidata, missugused võihinnad väljaspool ja missugused kodumaal, et selgusele jõuda, kui palju vahelkauplejad teenivad.

Juhataja **A. Jürman**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Martinson'il.

M. Martinson (põl): Faktilise märkusena pean siin härra Zimmerman'ile tähendama, et võihindade väljakalkuleerimine tegelikult nii ei ole, nagu Teie siin püüdsite näidata, sellepärast et neid hindu, mis välisturgudel noteeritakse, ei saa kaugeltki Eesti eksportööri kätte. Kui Eesti eksportöör saab või välja, arvab hinnale oma kulud — saatekulud, tollid ja kontrolljaama kulud — juurde ja siis müüb minupärast kas Berliinis või Londonis selle või maha, siis see hind, mis sel päeval, kui ta või seal maha müüb, noteeritakse, ei ole kaugeltki see, mida meie eksportöör saab, vaid noteeritud hind on see, mida väljamaa importöör sel päeval ise välja müües saab. Oleks meie eksportööridel seal ladud, siis oleks see arusaadav. See vahekasu, mis teie välja kalkuleerite väljamaa hindade ja meie kohapealsete hindade põhjal, see vahekasu jaguneb õieti meie eksportööri ja välja-

maa importööri vahel kahe peale. Need kaks asutust peavad mõlemad oma kulud katma ja kasud saama. Vaadake, sellest ei taha teie aru saada. (Vahelhüüded pahemalt poolt ja keskelt.) Kui teie sellest lihtsast asjast aru ei taha saada, siis tõesti ei maksa sõnu kulutada.

Siis tahaksin ma faktilise märkusena selle peale tähendada, et kui siin „Estoniale“ ette heidetakse, et „Estonia“ suurt vahekasu saab, siis ma juba ütlesin oma kõnes — „Estonia“ on palju välja vedanud, üle poole kogu väljaveovõist, siis on arusaadav, et selle väljaveo juures ta väljaveo kulud palju väiksemad, kui teistel väiksematel eksportööridel, ja vastavalt ka ülejääk suurem.

16. Koosoleku lõpetamine ning Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päevakorra kindlaksmääramine.

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on korra kohta rkl. Raudkepp'il.

L. Raudkepp (krst): Võib oletada, et vaheaeg läheneb, sellepärast teeksin ma korra kohta ettepaneku, põhjusel, mida ma ettepaneku järele nimetan.

„Teen ettepaneku, lõpetada käesolev koosolek ja määrata 15-minutilise vaheaja järele uus koosolek, võttes päevakorra esimeseks punktiks riigi 1925. a. lisaeelarve nr. 2 arvel eelkrediidi avamise seadus — II lugemisel, ja järgnevaiks punktideks endises järjekorras käesoleva koosoleku päevakorra see osa, mis veel läbi arutamata.“ Vanematekogu leidis, et sel seaduseelnõul on kiire iseloom, sel põhjusel ma teen ka selle ettepaneku.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäär **J. Holberg**.